

^(א) [סנהדרין טז, א.] (ג) 'ועי' מוס' סנהדרין טז. ד"ה מוס', (ד) ז"ק פס'; (ה) ע"י יצמות עט. מוס' ד"ה דונגר גרסי', (ס) [עמ"ש ז"ק פה. ע"ז צידור] למא' לפטני,

תורה אור השלם

1 על פי הגדרת החלק נקלחת בין רב למעט:

2 אך בגורל חלק את הא"י בין רב למעט כדלקמן בצרייתא אבותם יתקלו:

3 וישערי העיר על שמות שבטי ישראל שערם שלושיה צמונה שער ראובן אחר שער יהודה אחר שער לוי אחר:

4 זאת הארץ אשר תפילו מנחלה לשבטי ישראל וְאֵת מְחֻלָּקָתָם גַּם אֶרֶץ הָאֵלִי: יחזקאל מח כט וְהַעֲבֹר הָעִיר יַעֲבֹדוּהָ מִכָּל שְׂבִיטֵי יִשְׂרָאֵל:

5 יחזקאל מח טז וְהָעִיר לְנִשְׂאֵי מִזָּה וְהָזָה לְהַרְמוֹת הַקִּדְשׁ וְלִצְחֻת הָעִיר אֶל פִּי מִשְׁמַח וְעִשְׂרִים אֶלֶף חֲמוֹרֹת עֵד בְּגָבִל דְּקִיּוּהָ וְהָיָה עַל פִּי מִשְׁמַח וְעִשְׂרִים אֶלֶף עַד גְּבוּל יְהוָה לַעֲמֹת הַחֲלָקִים לְנִשְׂאֵי וְהָיָה לְהַרְמוֹת הַקִּדְשׁ מִקְדָּשׁ בְּהִי' בְּרוּכֵה:

6 יחזקאל מח כא ד על פי י? חָנָה לו' את העיר אשר שָׁאֵל את תַּמְנַת סָרַח בְּרַח אֶפְרַיִם וַחֲבָנָה אֵת הָעִיר וַיִּשֶׁב בָּהּ: יהושע ט י

(א) רש"ם ד"ה דונגר וכו' וכתב חננאל פי רחובי רוח כלשון פס'; ניב ניון לעיל ד' 5 ע"כ:

מוסף תוספות

א. משום דובולין נטל חלקו במעברו של ארץ ישראל סמוך לעכו שטנ' (בראשית מט) והוא לחוף אניות וחים הוא מערבו של ארץ ישראל. מוס' רי"ח. ב. דהתם לשבטים אבל כל יחיד ויחיד מי שהיה לו שדה לבן אין לו שדה פרט. ר"ן. ג. [ו]לעולם הבא כל יחיד יחיד יטול בהר בשפלה ובעמק. סט.

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא

חא שמע בין רב למעט. על פי הגורל מחלק הארץ נחלתו של ישראל שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שהיה מגיע לו חלק מגורל כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין שהיה לו חלק מועט כגון שיש לו אנשים הרבה דכיון דכל השבטים לוקמין בשוב

שבט הקטן כשבט הגדול נמלאו חלקי בני שבט הקטן מרובה מחלק שבט בני הגדול ואי לקרקק גברי מאי בין רב למעט והלא נטלו כולן בשוה: **ועוד פניא.** בזהיא דלשנבים אימפלג ומשום דאיכא למידרש נמי האי בין רב למעט כדלקמן בצרייתא אינטריך נמי האי: **ועוד פניא נוי.** שמתחלק לעמיד ללא ליי"ג שבטים כלומר ליי"ג חלקים שוין ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם דאי משום לוי דנקיט נחלה כשאר שבטים דכתיבי התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד דכתיבי התם שער יוסף אחד נמלאו יי"ב שבטים נוטלין יי"ב חלקים והיי"ג לנשיא דכלקמן: **שנחלה.** כשאלו לארץ: **לא נסתלק אלא ליי"ב שבטים.** שזוי לא היה לו חלק בלחך אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהן להיות ערי מקלט אצל מנשה ואפרים נטלו שני חלקים דכתיבי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לוי (בבראשית מח): **בנפשי קס"ד** השתא מי שהיה לו חלק יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש מאי דביני ביני שנאמר בין רב למעט כלומר ואריך לדקדק בין רב למעט להוסיף דמים הרב למעט שהיוצרות

קרי ליה מעט והעדיית קרי רב שכן אמר ר' יהודה סאה ביהודה שזה ה' סאין בגליל והיה מעלה דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו חלקו בגליל: הכי גרסינן **אמר ר' יהודה נוי.** ולא בא לחלוק מדלא קמי רבי יהודה אומר: **ולא נסתלק אלא בגורל.** מסקנא דמילתיה דתנא קמא היא: **על פי.** משמע על פי אורים ותומים: **הא כיצא.** אם אורים למה גורל ואם גורל למה אורים ושנא מכחישינן זה את זה: **אלעזר מלוכב רבי** (במדבר מ) ולפני יי"ב שבטים וקלפי של תחומין ארגו שמועמין בו יי"ב פתקין של יי"ב חלקים של ארץ ישראל: **ופיה מכוין ברוח הקודש.** כלומר באורים ותומים קודם שיטרק הממונה בקלפי ובכן מתקדשה דעתן של ישראל שרוצים שהגורל היה עולה כמו שנמצא מחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא ולא היו מרגישים דבדרי השבטים מרצים. ושי קלפי היו לריכין אחד לשבטים ואחד לתחומין ולא קני בחד דתחומין ולימא כעשוי אני נוטל מה שיעלה צדי לזורך ראובן דא"כ אין כל החלוקה עשויה בגורל וקרא קאמר אך בגורל וגו' בלא הולאת דיבור מפיו: **ואומר וזנון עולה.** כעשוי יצא לידי הטורף בקלפי כתב של וזנון. והאי דנקטיניהו שלא כקדר לפי שאין עולה שום גורל על הסדר אלא על ידי מקרה: **עורף.** עירצב הממונה לכך את השטרות יפה שלא יאמרו מדעת לקח את זו שהיה יודע מה כתוב בה. כמו צייטס טרופות בקערה (עדות פ"ב מ"ד): **שער ראובן אחד.** שזה דכל מה שיש לזה יש לזה: **נאום ה'.** הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני: **איך נמאן.** חלק יי"ג למי דהא יי"ב שבטים לחוד הוא דשקלי דכתיבי ביחזקאל [מז]: **לנשיא.** למלך המשיח: **העובד העיר.** היינו נשיא דעול רעים מוטל עליו דכתיבי דרצנעם אם היום תהיה עבד לעם הזה (מלכים א יב): **יעבדוהו.** יתנו לו נחלה מכל שבטי ישראל: **רוגגר.** שכירים בעלמא דעבוד לו כתלמידים לרב אבל לא יומן לו מנחלתם. ורבינו חננאל פירש ^(א) רון גר רון כלשון פרס יום וגר שכיר כלומר שכיר יום: **והסוחר מזה ומזה.** משמע שנוטל חלק מזה ומזה: **לסרוסם קדש.** לבד מקומו של בית המקדש: **ולאחוזם העיר.** ולבד מקום העיר וכתיבי בסיפיה דקרא בלחד החלקים: **ולא נסתלקה נוי.** כמו אמר מר: **למאי הלנחא.** קאמר שהיו מעלין כספים זה לזה: **אילימא צאופרא וסניא.** מה שהיה זה יפה מזה וזה רעה מזה דמסליק ליה בדמי מאן דאית ליה שופרא למאן דאית ליה סניא: **אטו צאופעני עסקינן.** דמסתלקי מנחלתם בזווי אלא ודאי בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה ביהודה: **לקרובה ורחוקה.** הקרעושת היו חולקין בשוב מי שלוקח מן הכחוש נוטל יותר עד דכמי היפה אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים שהרחוק גרוע הוא מפני שני דברים אחד מפני שרחוק מבית המקדש ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים ויש לו ללחא מהן ורבי יהודה מילתא בלפני נפשה קאמר דמי שנפל גורלו בגליל נוטל ה' סאין כנגד סאה שחזירו נוטל ביהודה אי נמי משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורומקא מחלקין בכספים אתא איזו לסיועיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל בשביל שהיה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר ואריך להעלות כספין שוה ד' סאין לסאה שבגליל: **בכספים העולה.** לההוא ציני דקורבא ורומקא. וסבירא הוא וצמין רב למעט לא נפקא ליה דמקרא לא שמעינן אלא העלאה לא שגא בכספים לא שגא בקרקע: **ולאו ידידו.** חלק מרגלים כדאמין בפירקין דלעיל (דף קמ"ב):

קבב.

זבולין עולה תחום עבו עולה [עמין]. לאו עכו ממס דעכו מחלק אשר דכתיב (שופטים ה) **ואשר לא הוריש יושבי עכו אלא כלומר תחום מעלד עכו**: **העולים** הוה ייש לא **פרדס ואין לו שדה** לבן. תימא דבשלהי מרובה

מחלוקת ארץ ישראל אין לך מישראל שאין לו בשר ובשפלה ונגב ומיזה אית דגרס אין לך שבט ושבט מישראל^א אבל הכא גרסינן אין לך אחד מישראל לעולם הבא ומשמע לו שער ראובן אחד היינו לכל אחד ואחד^ב אי נמי בעולם הזה אין להם בשוב מזה כמו מזה אלא מזה מעט ומזה הרבה אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה: **ואידך צאמן.** אע"ג דכתיב שער לוי אחד הא כתיב נמי שער יוסף אחד דלא מנו שבט יוסף אלא כאחד: **לא סקא דעתך דכתיבי הנזיר צנשיא וגו'.** ובצ"ר בפ"ב דריש מהכא דגבעוני אינו מתרפא לעמיד ללא מדכתיב והעובד העיר וגו' ואימא לכה ואימא לכה ומדאפקיה כלשון עובד דרוש ציה נמי גבעוני או שמא פלגי:

סמס
סוף בקלפי ששמות שבטים בה עלה בידו שם ובולין וטרך בקלפי תחומין ועלה בידו תחום שבו היינו על פי אורים ותומים ועל פי הגורל וכן היה עושה לכל שבט ושבט: שיה פרס. אילנות: שדה לבן: תבואה: שטא' שער ראובן: אחד שער שמעון אחד: שכולן יהיו חלוקין בשוה בהר ובשפלה ובנגב שאין זה צריך לזה: ואידך למאן. חלק שלשה שער למאן: לנשיא דכתיבי העובד את העיר. מלך שהוא סמוך לאת העיר יעבדו אותו כל שבטי ישראל שכל שבט ושבת מצמצמין מחלתו עד שעושין לו חלק אחד והיינו חלק יי"ג: ודלמא רוגגר בעלמא. שלא יתנו לו שיעור שבט כי אם עיר אחת או פלך אחד ואכתי אידך למאן: והנותר לנשיא היינו שבא מזה ומזה. כלומר אותו מותר שיהו מצמצמין משבת זה ומשבת זה ומייתרין לו כשיעור חלק אחד שהן אותו מותר ויהי הקדש לאחות העיר כלומר למלך שאותו העיר בידו: למאי אילימא בשופרא וסניא. כלומר שבשביל שנטל זה עדיית וזה נטל ידוברית יעלה בעל עדיית ובעל ידוברית כספים עד שיהו שוים בנחלה: וכי בשופטני עסקי. דהנחו לזה ליטול עדיית והוא נוטל ידוברית: אלא בקורבא ורחוקא. שאם נטל זה ברחוק מירושלים יעלה לו זה בדמים שנפל חלקו בקרוב ויתן לזה שהוא ברחוק: בכספים העולה. לארץ ישראל שהי' נוטל לו דמים בשביל קריבת ירושלים. ור' יהודה אומר בקרקע העולה שהיו נוטלין יותר קרקע לאותו שברחוק יותר מפי שהוא בקרוב: דלאו ידידו שקלי. שנטלו חלק מרגלים ומתלוננים:

עין משפט ונר מצוה

לפ א מיי פ"ד מהל' מלכס הל' ח:

תורה אור השלם

רבינו גרשום

חלקו: תיש בין רב למעט. בין היה השבט רב בין היה השבט מעט נוטל זה כגון זה דאי לקרקק גברי איתפלג מישתבח דכולוהי כי הדרי נסבי אלא שיי"מ לשבטים איתפלג: ולא נתחלקה אלא בכספם. דאמר לקמן בקרובה ורחוקה ודכתיבי בין רב לעט כולם היו שוין בנחלתם שאותו שהיו ידוברית או במקום רחוק מירושלים הי' מעלין לו דמים כדי שיקח במקום רחוק או כדי שיקח בידידות ורחוק רב יהודה סאה ביהודה כו. והנול ביהודה מוסף דמים לנטול בגליל: דכתיב על פי ה'. היינו אורים ותומים ודכתיב על פיו יצאו: קלפי שבה שמות השבטים וקלפי שבה שמות התחומין מנוחין לפניו והיה אליעזר מכרין ברוח הקדש. ואם אמר ובולין עולה שכולטין אחיות באבני אורים ותומים תחום עכו יהא עולה לחלקו אחד שיהיה ברול שם ובולין סוף בקלפי ששמות שבטים בה עלה בידו שם ובולין וטרך בקלפי תחומין ועלה בידו תחום שבו היינו על פי אורים ותומים ועל פי הגורל וכן היה עושה לכל שבט ושבט: שיה פרס. אילנות: שדה לבן: תבואה: שטא' שער ראובן: אחד שער שמעון אחד: שכולן יהיו חלוקין בשוה בהר ובשפלה ובנגב שאין זה צריך לזה: ואידך למאן. חלק שלשה שער למאן: לנשיא דכתיבי העובד את העיר. מלך שהוא סמוך לאת העיר יעבדו אותו כל שבטי ישראל שכל שבט ושבת מצמצמין מחלתו עד שעושין לו חלק אחד והיינו חלק יי"ג: ודלמא רוגגר בעלמא. שלא יתנו לו שיעור שבט כי אם עיר אחת או פלך אחד ואכתי אידך למאן: והנותר לנשיא היינו שבא מזה ומזה. כלומר אותו מותר שיהו מצמצמין משבת זה ומשבת זה ומייתרין לו כשיעור חלק אחד שהן אותו מותר ויהי הקדש לאחות העיר כלומר למלך שאותו העיר בידו: למאי אילימא בשופרא וסניא. כלומר שבשביל שנטל זה עדיית וזה נטל ידוברית יעלה בעל עדיית ובעל ידוברית כספים עד שיהו שוים בנחלה: וכי בשופטני עסקי. דהנחו לזה ליטול עדיית והוא נוטל ידוברית: אלא בקורבא ורחוקא. שאם נטל זה ברחוק מירושלים יעלה לו זה בדמים שנפל חלקו בקרוב ויתן לזה שהוא ברחוק: בכספים העולה. לארץ ישראל שהי' נוטל לו דמים בשביל קריבת ירושלים. ור' יהודה אומר בקרקע העולה שהיו נוטלין יותר קרקע לאותו שברחוק יותר מפי שהוא בקרוב: דלאו ידידו שקלי. שנטלו חלק מרגלים ומתלוננים:

